

Nr 221.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1939 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående främjande av undervisningen per korrespondens m. m.

(2:a avd.)

I en inom första kammaren av herr *B. Ohlin* väckt motion (I: 148) har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande statliga premier eller stipendier åt mindre bemedlade studerande, som vid undervisning per korrespondens uppnått framstående resultat.

Vidare har i en inom andra kammaren av herr *A. Wallentheim* väckt motion (II: 132) hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående möjligheten till ett statligt ingripande för åstadkommande av en billigare korrespondensundervisning och i samband därmed effektivare utnyttjande av radion för utbildnings- och undervisningsuppgifter.

Till stöd för det i motionen I: 148 gjorda yrkandet har anförts i huvudsak följande:

I det svenska folkbildningsarbetet intoge den s. k. korrespondensundervisningen en betydande, ehuru i det allmänna medvetandet måhända något undanskymd plats. Tiotusentals svenska ungdomar, till stor del mindre bemedlade unga män och kvinnor som saknat möjlighet att begagna sig av de av samhället bekostade vanliga skolformerna, hade genom korrespondensundervisningen förkovrat sina kunskaper och färdigheter på ett sätt, som icke endast varit dem själva till nytta utan kommit hela det svenska samhället till gagn. Uppenbarligen hade detta bildningsarbete förutsatt en energi, uthållighet och målmedvetenhet hos de studerande, vida överstigande den som fordrats av dem som haft förmånen att kunna begagna sig av de vanliga skolformerna. Självstudierna med undervisning per korrespondens hade emellertid dessutom ådragit de studerande jämförelsevis betydande utgifter, eftersom de själva haft att bära hela kostnaden utan något bidrag från samhället. Även om korrespondensinstituten i vårt land på grund av verksamhet i stor skala och relativt låg ersättning åt använda lärarkrafter hölle avgifter, som icke i och för sig kunde betraktas som höga, hade dock betalningen av desamma i många fall blivit betungande för eleverna.

Den frågan skulle därför utan tvivel med fog kunna resas, huruvida icke samhället, som vad övriga skolformer beträffade bure hela eller nästan hela kostnaden, borde åtminstone bidra till dess täckande även vid undervisning per korrespondens. Emellertid ville motionären ej för närvarande upptaga detta mycket stora spörsmål till beaktande i hela dess vidd. En mera blygsam åtgärd, som utan långa förberedelser skulle kunna förverkligas, vore att staten varje år utdelade ett antal penningpremier eller stipendier till dem, som med största framgång avslutade respektive kurser och som tillika vore mindre bemedlade; beloppen skulle i regel ej överstiga avgifterna för kursen i fråga. Ett sådant system skulle utgöra en sporre till att uppnå bästa möjliga resultat av studierna och skulle därjämte vara ett bevis på samhällets uppskattning av den målmedvetna energi parad med förmåga, som måste ligga bakom dylika studieresultat.

I motionen II:132 anföres till stöd för det däri gjorda yrkandet bland annat:

Möjligheten att deltaga i den högre undervisningen vore alltjämt i stor utsträckning stängd för ungdom från de ekonomiskt mindre välsituerade eller vanlottade hemmen. I viss mån gällde detta tillgång till all undervisning utöver folk- och fortsättningskolan. Såsom exempel kunde anföras, att av studenterna vid Uppsala och Lunds universitet, Stockholms och Göteborgs högskolor samt karolinska institutet hade enligt utredningen angående tillströmningen till de intellektuella yrkena endast 3,2 procent kommit från arbetarhem och 96,8 procent från övriga befolkningsskikt. Härvid borde erinras om att arbetarklassen utgjorde inemot 50 procent av landets folkmängd.

Vägen till de kulturella värdena vore alltså oftast stängd för dem, som icke hade ekonomiska resurser, även om anlag och intresse avgjort hänvisade till en kulturell levnadsbana.

Inom olika läger förmärktes emellertid en energisk strävan att få till stånd ett demokratiskt genombrott på det kulturella området, men framför allt vore det ungdomen som krävde, att vägen till de kulturella värdena öppnades för alla. Kravet på genomgripande reformer i angivet syfte växte i styrka för varje dag.

Med allmän tillfredsställelse hade säkerligen den till fjolårets riksdag avgivna propositionen om upprättandet av en statens aftonskola i Stockholm för real- och studentexamen emottagits. Därest detta försök sloge väl ut, torde kunna förväntas, att även på andra orter i riket likartade skolor upprättades.

Det av årets riksdag fattade beslutet om stipendier till obemedlade studerande vid akademiska läroanstalter vore ytterligare ett betydelsefullt steg i rätt riktning.

Men det gällde att söka nå de stora breda massorna av vårt folk på ett helt annat och effektivare sätt. Statligt understödda privata korrespondensinstitut eller statliga korrespondensinstitut med biträde av radiotjänst torde här vara ett uppslag att närmare ompröva.

Allbekant vore, hur eftersökta de privata korrespondensinstituten vore i vårt land. Det ansliga elevantalet samt de alltjämt stigande brutto- och nettointkomsterna vittnade om, att stora massor av Sveriges ungdom söka sig dit för att inhämta kunskaper. Enligt statistiska uppgifter uppginge elevantalet vid landets korrespondensinstitut till 100,000, medan elevantalet vid de statsunderstödda lärdomsskolorna endast vore omkring 50,000.

De miljoner, som inhöstades vid dessa institut, erlades nästan uteslutande av mindre bemedlade, av medborgare, som icke hade råd att bevista dagsskolorna. I synnerhet torde alumnerna vid korrespondensinstitutet vara från landsbygden. Undervisning per korrespondens vore den enda tänkbara form av undervisning, som stode till buds för den fattigare befolkningen, och icke så sällan vore även denna möjlighet utesluten. Kurserna vore dyra, och svårigheterna ökades ytterligare därigenom, att avgifterna skulle erläggas helt eller delvis i förskott.

En korrespondensundervisning — exempelvis med stöd av radiotjänst — hade naturligtvis både sina svaga och sina starka sidor. En dylik undervisning kunde självfallet icke i värde jämföras med en muntlig undervisning. Den saknade den uppfostrande sidan. Eleven ginge miste om inverkan från lärare och kamrater. Från pedagogisk synpunkt kunde särskilt påpekas svårigheten att lära sig de levande språken utan att hava tillgång till det talade ordet. Delvis kunde denna brist avhjälpas, om radiotjänst anordnade kurser, som vore anpassade efter respektive plan över korrespondensundervisningen i de olika ämnena. Belägg härför utgjorde de kurser i levande språk, som sedan någon tid förekommit i radio. Det vore omvittnat, att ett stort antal människor i vårt land just genom dessa kurser lärt sig ett gott uttal av respektive språk. Men dessa ovan påtalade brister borde icke skymma undan de goda sidorna i korrespondensundervisningen.

Nämnda undervisning vore allsidig. I korthet kunde sägas, att det icke funnes något ämne, som icke lästes eller kunde läsas vid ett korrespondensinstitut, naturligtvis inom ramen av de kurser, som förberedde till inträde vid landets högre lärdomsskolor eller för en verksamhet i det praktiska livet.

Då i regel de elever, som komme att begagna sig av denna undervisning, hade dagsarbete, erbjöde korrespondensundervisningen en förmån, som t. ex. icke kunde erhållas vid dags- och aftonskolor. Eleven kunde idka studier, när hans arbete så tilläte. Korrespondensundervisningen kunde vidare nå till de mest avlägsna trakter i vårt land. Enda förutsättningen vore postförbindelse och radio.

Ifrågavarande undervisning torde kunna vara till ovärderlig hjälp vid ungdomens yrkesval. De olika levnadsbanorna bleve representerade vid undervisningen. Ungdomen sattes i tillfälle att välja, hade möjlighet att pröva sig fram, till dess den bana låge klar, dit håg och anlag pekade.

Här mötte ett område, på vilket samhället med det allra snaraste borde rikta sin uppmärksamhet och söka taga ett verkligt krafttag för de stora folkgrupperna framför allt på landsbygden.

Den omfattning, undervisningen per korrespondens numera tagit, och det intresse densamma i allt större utsträckning rönt, utgör enligt utskottets förmenande bevis för, att denna undervisningsform fyller ett viktigt behov vid sidan av och såsom ett komplement till den egentliga skolundervisningen. Statsmakterna kunna alltså hava anledning att i större utsträckning än hittills uppmärksamma ifrågavarande undervisningsgren, vilken för närvarande helt omhänderhaves av enskilda företag.

Korrespondensundervisningens särart, kännetecknad bland annat av att densamma kan bedrivas vid sidan av förvärvsarbetet och icke är knuten

Utskottet.

till vistelse på en viss ort, gör att densamma blir lättare åtkomlig för ungdom, som av skilda anledningar i stort sett saknar möjligheter till utbildning utöver den, som folk- och fortsättningsskolorna kunna giva. Särskilt synes därför korrespondensundervisningen vara lämpad att erbjuda lätt-tillgängliga utbildningsvägar för landsbygdens ungdom samt i allmänhet för mindre bemedlade och obemedlade.

För att ifrågavarande undervisningsform emellertid skall kunna fylla den betydelsefulla uppgift, som sålunda antytts, är det givetvis av vikt, att densamma icke för med sig så stora ekonomiska uppoffringar, att den på grund härav blir svåråtkomlig för de av densamma intresserade.

Svårigheterna för mindre bemedlade att anskaffa medel till genomgång av korrespondenskurser, särskilt av större omfattning, torde vara uppenbara. Ett förbilligande — i varje fall för mindre bemedlade — av ifrågavarande undervisningsform synes därför vara ett önskemål, som är värt omprövning. Bland annat torde den i motionen I: 148 påpekade utvägen att under vissa förutsättningar anvisa medel till penningpremier eller stipendier böra närmare prövas, varvid de erfarenheter, som gjorts vid utdelande av stipendier av arvsfondsmedel torde kunna giva en viss ledning. Utskottet förordar alltså, i anledning av vad i förevarande motioner anförts och yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning i nu angivna hänseende.

I detta sammanhang vill utskottet erinra, att 1937 års riksdag i anledning av väckta motioner i sin skrivelse nr 444 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande underlättande av möjligheterna för barn, boende å ort, där allmänt läroverk och därmed jämförlig undervisningsanstalt saknas, att besöka sådan anstalt. Enligt vad utskottet inhämtat, har Kungl. Maj:t den 30 september 1937 uppdragit åt skolöverstyrelsen att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, vilken utredning emellertid ännu icke slutförts. Då sistnämnda utredning till sitt syfte nära överensstämmer med den, som utskottet, enligt vad ovan anförts, finner böra komma till stånd rörande främjande av studier per korrespondens, vill utskottet ifrågasätta huruvida icke den av skolöverstyrelsen omhänderhavda utredningen bör utvidgas till att omfatta jämväl den av utskottet nu förordade.

I motionen II: 132 har vidare ifrågasatts utredning angående ett effektivare utnyttjande av radion för utbildnings- och undervisningsuppgifter. Goda resultat hava visserligen uppnåtts genom den s. k. skolradion; utskottet ställer sig emellertid tvivlande på möjligheten att för närvarande utnyttja radion för undervisningsuppgifter i den betydligt ökade omfattning, som av motionären ifrågasatts. Utskottet är sålunda icke berett att för närvarande förorda nu ifrågavarande i motionen II: 132 föreslagna utredning, varför utskottet avstyrker motionen i denna del.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 148 och II: 132 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och under vilka former ett främjande av undervisning per korrespondens skall kunna ske,

B. att motionen II: 132, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet ovan anført och hemställt, ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 maj 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 220.

Reservation

av herr *Oscar Olsson*, som yrkat, att riksdagens framställning om skrivelse till Kungl. Maj:t bort innefatta jämväl begäran om utredning rörande ett effektivare utnyttjande av radion för utbildnings- och undervisningsuppgifter.
